

HÖGSKOLAN I HALMSTAD
SVENSKA 61-90
LINDA JOHANSSON
HT-09

”Fula ord”

HANDLEDARE: BERTIL WESTBERG

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Hypotes	4
1.2 Metod	4
1.3 Litteratur	5
2. Vad är "fult språk"?	6
2.1 Vad är ett "fult ord"?	6
2.2 Vem använder de fula orden?	8
3. Varför används de "fula orden"?	9
4. Vilken attityd har ungdomar gentemot de "fula orden"?	12
4.1 Finns det attitydskillnader mellan unga tjejer och unga killar?	15
4.2 När används de fula orden?	17
4.3 Påverkar media attityden till de "fula orden"?	18
5. ANALYS	19
5.1 Skillnader mellan killar och tjejer	20
5.2 Bruket av "fula ord"	21
5.3 Medias roll	24
6. Slutsats	25
7. Sammanfattning	26
Källförteckning	28
Litteratur	28
Elektroniska källor	28

1. Inledning

”Jävla bög” hörs ekande i en skolkorridor och i omklädningsrummet kallas någon för *hora*. *Fan, fucking, mammaknullare, fittjävvel, helvete* och så vidare. Listan kan göras i det närmaste oändlig. Svordomarna haglar på idrottsplatsen, men också under fikastunden på caféet. Överallt kan man höra ungdomarna svära och använda andra så kallade fula ord utan vidare eftertanke. Eller har de tänkt efter?

Det finns nämligen en åsikt i samhället att det finns ett ”fult språk” som man inte bör använda. Föräldrar lär sina barn det fula med att svära eller att kalla någon för *jävla idiot*. I skolan tar sedan lärarna över och ger samma tillsäkringar. Samma sak gäller numera även på fotbollsplanen, där varningar utdelas till de som svär högt på plan. Allt görs för att få ungdomar att svära mindre. Samtidigt verkar ungdomarna svära allt mer, även i offentliga sammanhang. Skillnaden mellan att använda de så kallade fula orden i den privata eller i den offentliga sfären är generellt sett markant. Eller är den det?

Vuxna hävdar att ungdomar visar upp ett dåligt språkbruk när de svär i tid och otid. De anser att de ska förbättra sitt ordförråd istället. Ungdomar måste förstå att de framstår som obildade och respektlösa gentemot sin omgivning, när de brukar de ord som benämns som fula. Eller är de det?

Att som vuxen tillrättavisa ungdomar och barn som svär är enkelt. Man tar upp en sten och sen kastar man den där i sitt glashus. Barn och ungdomar lär av äldre generationer och gör som de gör. Eller så gör de tvärs emot. Därför kan de flesta vuxna inte säga, att det till exempel är fult att svära när de gör det själva i varierande mängd. Det hela handlar om vilken attityd man har till att använda de ”fula orden”. Om vilken attityd som ungdomar har till sitt eget bruk av de ord som benämns som fula, och till andras användande av desamma. Om hur var och en ställer sig till att använda ord som *fitta* eller *helvete* tillsammans med andra personer. Det är den attityden som letas efter i denna uppsats.

1.1 Hypotes

När denna uppsats påbörjas är uppfattningen att ungdomar generellt sett använder ett mer utpräglat "fult språk" än vad vuxna gör. Dessutom antas det att killar använder fler fula ord, som svordomar och skällsord, oftare än vad tjejer gör. Däremot verkar tjejerna ha närmat sig killarna och att det "fula språket" är mer jämställt idag. Den attityd som ungdomar idag har till de "fula orden" skiljer sig säkerligen åt, och det är troligen flera aspekter att ta hänsyn till, vad gäller orsakerna till brukandet av det så kallade fula språket.

De huvudfrågor som fokus ligger på i denna uppsats är först och främst vilken attityd ungdomar har till de "fula orden". Då syftas det på den egna attityden gentemot dels de "fula orden" i allmänhet dels det egna användandet av detsamma. Därmed infinner sig också frågan vilka anledningarna är till användningen av de så kallade fula orden idag, ifall de används vill säga. Följdfrågan som kommer under dessa huvudfrågor är om det finns skillnader mellan killar och tjejers attityd och användandet av de "fula orden".

1.2 Metod

Metoden som används i uppsatsen är en litteraturundersökning samt en enkätundersökning. De avgränsningar som gjorts är till för att fokusera på de fula och tabubelagda orden så som svordomar och skällsord eftersom det fula språket består av så pass många olika delar, vilket inte ryms i denna uppsats.

Enkätundersökningen gjordes bland niondeklassare, där de fick en enkät med ett begränsat antal frågor som de sedan skulle besvara skriftligt och anonymt. Den enda uppgiften de fick lämna om sig själva var om de var kille eller tjej. Den frågan fick de besvara för att eventuellt kunna se om en skillnad fanns i svaren mellan könen. De frågor som de sedan skulle besvara rörde deras eget användande av tabubelagda ord, samt vilken uppfattning de har rörande när det är okej att använda dem.

En anledning till att det blev en enkätundersökning som undersökningsmetod är att ungdomarna skulle kunna få svara anonymt. En annan var att en intervju skulle ge färre ärliga svar, då det kan vara ett känsligt ämne för en del personer. En intervju är också mer tidskrävande, även om det skulle ge möjlighet till följdfrågor och utveckling av svaren som ges. Dessutom kan en utomstående person påverka språket och de åsikter man har. En enkät anses alltså vara enklare att använda när man vill få svar på ett fåtal frågor ifrån många personer.

I enkäten låg fokus på att fråga om svordomar/tabubelagda ord, då det är de ord som väcker mest känslor ibland personer i alla åldrar. Utgångspunkten som formulerade enkäten var i hur stor omfattning dessa känslor finns bland ungdomarna idag. Reagerar man som ungdom lika starkt på att bli tilltalad eller att använda de fula orden själv som allmänheten generellt gör? Denna fråga genererade sedan i de frågor som slutligen fanns i enkäten.

När undersökningen genomfördes var tanken att två klasser i årskurs nio på Våxorpsskolan skulle svara, vilket jag trodde skulle generera i omkring 50 svar. Dock utföll resultatet till endast 30 svarande, eftersom det denna vecka genomfördes vaccinering mot den så kallade svininfluensan. Flertalet niondeklassare vara därmed hemma från skolan på grund av biverkningar.

1.3 Litteratur

Den litteratur som valdes att användas i uppsatsen berör ungdomsspråk på flera plan, det vill säga att litteraturen inte bara belyser det ”fula språket” utan även andra delar av ungdomars språk. Sedan har även artiklar valts ut som berör svordomar i allmänhet samt män och kvinnors språkkultur idag.

2. Vad är "fult språk"?

Att ge ett kort svar på denna fråga är inte lätt, men den enklaste förklaring till vad "fult språk" betyder kan vara att det är det språk som personer i allmänhet uppfattar som opassande. Det ska inte användas i offentliga sammanhang, och helst inte i privata sammanhang heller. Dock kan man dela in det fula språket i kategorier där den ena innefattar ord som direkt är tabubelagda, och vållar stor uppmärksamhet om de uttalas i offentliga sammanhang, och där det andra rör uttal och dialekter som i vissa sammanhang kan uppfattas som opassande.

Exempel på den förstnämnda kategorin kan för många vara könsord och svordomar som enligt dem aldrig bör användas, vilket innebär att de är oftast belagda med tabu. Den andra kategorin innefattar exempelvis slanguttryck och dialektala uttryck samt språkliga fenomen (Andersson, 1985:23ff). Dock kan det fula språket delas in i hela sju olika klasser. Nedan följer en lista på vilka de är:

- 1) Enskilda dialekter
- 2) Grammatik
- 3) Dialektalt uttal/ordval
- 4) Småord som t ex då, va med flera.
- 5) Modeuttryck och slangord
- 6) Betydelseförskjutningar
- 7) Tabuord

(Andersson, 1985:130ff).

Oavsett kategori kan man sammanfatta det "fula språket" som ett språk där orden och uttalet upprör våra känslor, och det finns en negativ attityd gentemot det. Det kan tyckas vara en individuell fråga, där var och en själv har olika uppfattningar om vad som är "fula ord" och "fult språk", men det finns också gemensamma uppfattningar i samhället idag. Det är de uppfattningar och attityder som lärs ut i skolan bland annat.

2.1 Vad är ett "fult ord"?

Eftersom det står klart att ett "fult språk" delvis består av "fula ord" behövs en förklaring av vad ett så kallat fult ord är. De flesta vet vad de "fula orden" betyder om man säger till exempel *skit*, och förstår även att andra personer är medvetna om dess innebörd. Dock infinner sig de upprörda känslorna i allmänhet först när de används i tal och skrift. Det är alltså inte orden i sig som är "fula" utan användningen av dem och människans relation till dem (Andersson, 1985:35).

Man kan förklara det genom att hänvisa till de associationer som ett ord har till den bild man framkallar när man tänker på ordet ifråga. Om ordet hus kommer på tal kan en byggnad med väggar, tak, fönster och en dörr dyka upp i hjärnan. Samma sak inträffar om ordet *skit* sägs, men med en annan bild som dyker upp. Attityden gentemot dessa ord skiljer sig alltså åt, vilket vidareutvecklas i ett senare avsnitt.

De tabubelagda orden är en stor del av de fula orden och de förgrenar sig i sin tur till flertalet olika områden. Alla områden innehåller kraftigt laddade ord, men en del av dem övergår till att även bli kraftuttryck. Skillnaden är att ett ord får en dubbel betydelse. Ordet *piss* betyder visserligen urin, men det kan också användas som ett kraftuttryck till exempel när någonting går dåligt eller en besvikelse infinner sig (Andersson, 1985:81). Uppfattningen om vilka ord som är belagda med tabu förändras efterhand som tiden går och nya ord tillkommer medan andra försvinner ur denna kategori. Det finns dock vissa områden som tillhör de tabubelagda orden och det så kallade ”fula språket”, vilket till stor del är desamma i de flesta länder världen över (Ljung, 2007:38).

De områden som innehåller tabubelagda ord är följande:

- 1) Könsord, eller så kallade ”runda ord”, som berör det sexuella umgänget och könsorganen.
- 2) Kroppens avfall så som *kiss* och *bajs*, där flera uttryck finns för att beskriva de här produkterna. Det vanligaste ordet är dock *skit* som mest används som ett kraftuttryck.
- 3) Religionen och kyrkan, varifrån de flesta svordomar kommer.
- 4) Kriminalitet och prostitution, som bildat ”fula ord” eftersom de beskriver en verksamhet som inte gillas av allmänheten. Dock är det ord som beskriver prostitution som används som kraftuttryck och som skällsord.
- 5) Fysiska och mentala handikapp, som är ett tydligt känsligt område med flertalet olika ord som beskriver ett tillstånd där det mentala dominerar.

(Andersson, 1985:79)

Listan ovan innehåller de områden som har tabubelagda ord i Sverige, men orden skiljer sig åt mellan världsdelar och länder. I slaviska språk är det ord som hör till områden som samlag och föräldrarna, främst modern, som är mest tabu är yttra. Det finns också platser i världen som har tabu på ord som rör kvinnor i slakten, den vänstra handen och även en del vilda djur. Återigen är dessa ord förknippade till en attityd som finns i det samhälle där orden är tabu

(Einarsson, 2004:126). På en del ställen i världen kan uttalandet av fula ord även ge konsekvenser så som att man kan bli arresterad om man uttalar vulgära ord framför kvinnor och barn. Kalifornien, USA är ett av dessa ställen.

2.2 Vem använder de fula orden?

Först ska man påpeka att det ”fula språket”, och då främst de tabubelagda orden, används oftast i de socialt lägre klasserna och främst utav männen. Dock spelar också åldern en viktig roll i sammanhanget, och de främsta brukarna av det fula språket är enligt undersökningar ungdomarna (Svahn, 1999:28).

Man ska emellertid inte vara för snabb med att dra alla användare i en viss social klass, ålder eller ett visst genus över en kam. Även sammanhanget spelar en viss avgörande för de allra flesta. Det finns generellt sett tre olika typer av människor oavsett om man är ungdom eller vuxen, rik eller fattig, tjej eller kille. Den första innefattar de som anser att man aldrig ska använda så kallade fula orden oavsett ifall det är ett formellt sammanhang eller ett informellt. De flesta som är av denna åsikt har ett religöst skäl som anledning. Typ nummer två består av de som ser de ”fula orden” som ett tillåtet språk i den privata sfären, med visst intrång även i den mer formella situationen ibland. Det här är den vanligaste typen, medan den tredje består av de som brukar vad man kallar för fula ord i alla situationer. De är av den åsikten att de bara är ord som vilka som helst. Sedan kan man dessutom gradera i vilken mängd var och en av dessa typer anser att de ”fula orden” bör användas (Andersson, 1985:123ff).

I denna ålder använder man en kreativitet och uttrycker sig på nya sätt som bryter mot de tidigare mönstren. Det kan gälla kläder, musik men också på ett språkligt sätt (Kotsinas, 1994:23). Valet av ord speglar den sociala miljö och det arv man bär med sig från sin uppväxt. Därmed kan man säga att det finns ungdomar som aldrig svär och använder sig av könsord, medan det är vardagsmat för andra. Det skiljer sig åt på samma sätt som klädstilar och musiksmak finns i olika varianter. Dock svär alltså den genomsnittlige ungdomen mer än en vuxen person (Ljung, 2007:91ff).

Att språket är ett bevis på vart man kommer ifrån geografiskt sett märks genom de dialekter och språk som talas. Ett annat sätt som språket särskiljer personer åt är att det kan dela in människor klassvis. Då talar man inte om vilken dialekt som är till exempel överklass, utan

om hur språket kan avslöja vilken klass man tillhör. När personer tillhör överklassen så anser man inte att det är tillåtet att använda "fula ord" i något sammanhang. Tvärtom så förknippas det språket med arbetarklassen eller eventuellt medelklassen i samhället. I en undersökning i Stockholm har ungdomsspråket i de norra delarna, "överklassen", och "arbetarklassen" i de södra delarna jämförts. Då framkom det att de ungdomar som bor i söder använder mer svordomar och skällsord än vad de i norr gör (Kotsinas, 1994:120). Då räknades antalet ord som de yttrat i denna undersökning och av dessa ord var 0,6 procent svordomar i söder medan siffran var 0,2 procent i norr. Killarna hade också större benägenhet att svära än vad tjejerna hade. Man ska dock ha i åtanke att man inte vet hur mycket mer både ungdomar i norr och söder använder fula orden när de är ensamma eller enbart med sina vänner.

3. Varför används de "fula orden"?

Varför man brukar svordomar/skällsord kan ha flera olika anledningar. Det kan röra sig om en psykologisk anledning där man vill ge utlopp och förstärka sina känslor. Om man till exempel klämmer fingrarna i bildörren eller råkar försova sig till ett viktigt möte kan svordomar slinka ur en i syfte att förstärka de känslor som man just då känner. Det kan vara känslor som smärta, ilska eller besvikelse. Om man helt plötsligt känner någon av dessa känslor kan man utbrista i diverse svordomar oavsett vilka personer som finns i närheten. Dessutom kan svordomar även vara ett sätt att avreagera sig om man känner sig frustrerad och sårad (Andersson, 1985:110ff). Man kan tänka sig följande scenario; Sverige- Danmark ska spela årets viktigaste match på TV och uppladdning har pågått hela dagen. När det är dags för matchen att starta fungerar inte TV:n. Då kan frustrationen, aggressiviteten och besvikelsen leda till att en avreaktion måste ske, vilket innebär svordomar och/eller könsord av alla de slag. En annan avreaktion kan annars bli fysiskt våld mot en sak eller en person

En ny studie har gjorts där personer fick stoppa ner sina händer i iskallt vatten, och sen försöka stå ut med smärtan så länge de kunde. Vid ett tillfälle skulle de vara tysta och stå ut så länge de klarade, och vid ett annat så fick de muntligt ta till svordomar och skällsord.

Resultatet visade att de stod ut mycket längre med smärtan om de fick svära. Ett tydligt exempel på att svordomar har en psykologisk inverkan på våra känslor (Pettersson, 2009). Det här konstaterar även Margnus Ljung i sin bok "*Svordomsboken*". Där berättar han att de som väljer att svära när de utsätts för fysisk smärta eller stress har en bättre hälsa än de som håller tillbaka och lider i tysthet. Det som skiljer dem åt är bland annat att de som använder de man benämner för fula ord har ett lägre blodtryck (Ljung, 2007:98).

När man känner plötslig smärta eller tappar kontroll över situation och sina känslor finns valet att hålla tillbaka eller försöka återta kontrollen. Ett exempel kan vara om man trillar mitt i skolkorridoren bland flera andra ungdomar. Då kan man tyst smita undan som om ingenting hänt, trots att det både känns pinsamt och kanske även gör fysiskt ont. Ett annat alternativ är att man svär och kanske även inspekterar det ställe där man trillat. På så vis återtar man kontrollen över en händelse som visar att man inte är någon förlorare som trillat så ofta att man inte längre bryr sig. Genom att ta till kraftfulla och gärna ”fula ord” skapas känslan gentemot omgivningen att man är irriterad över det som skett, men också att man inte är så irriterad att man tappat kontrollen (Ljung, 2007:98). Motsatsen till detta är att visa att man behåller kontrollen över en situation genom att inte använda sig av ett sådant språkbruk. Det tyder på självbehärskning, vilket visar att man har kontroll över sina känslor (Andersson, 1985:190).

Det finns också ett socialt motiv till varför man använder sig utav svordomar och andra tabubelagda ord. Det skiljer sig ifrån det psykologiska motivet, eftersom det innefattar mer än en person. Dessutom är inte orsaken starka känslor som man vill få utlopp för eller ett tecken på att man vill avreagera sig. Däremot finns det flera olika sociala motiv man kan använda sig av när de ”fula orden” används, och ett av dem är att man vill visa sig tuff. Det tuffa med att till exempel svära kan vara att man bryter mot normer och tabun som samhället lever efter. När någon då vågar bryta dessa ser övriga på denna som en modig och tuff person (Andersson, 1985:113). Detta är ett typiskt motiv för ett barn eller en ungdom, även om det därmed inte är sagt att vuxna inte har detta motiv.

Man kan också använda sig av svordomar för att chockera någon och det görs oftast i sammanhang där man inte förväntas använda ett fult språk. Det kan vara i offentliga sammanhang, i media eller kanske när barn svär hos sina morföräldrar. Det görs en stor skillnad på vilket sammanhang man befinner sig i alltså.

När man vill visa att man tillhör en viss grupp kan det finnas ett motiv till att bruka det fula språket. Det kan vara som så att man genom att använda en svordom i TV visar att man tillhör dem som vill och vågar bryta normer. Man kan också se att det finns fula ord av olika slag som används i ungdomsgång, och där ses som en jargong (Andersson, 1985:115).

Om man vill skälla ut en person eller håna någon så kan de fula orden vara de som ligger nära tillhands. Det kan vara en känslomässig reaktion som sker gentemot en annan person, och då används de tabubelagda orden för att få utlopp för dessa men också för att utestänga någon från en specifik grupp. När känslorna svämmar över så kan de fula orden hoppa som grodor ur

munnen och de som ligger nära tillhands kan röra dels utseendet dels personligheten. På senaste tiden har det även blivit allt mer populärt att kunna håna en annan person mer språkligt och stilistiskt även bland ungdomar i så kallade battles. Det innebär att två eller flera personer hånar varandra och framhäver sig själva. Detta turas de om att göra och det sker även till musik.

När man vill visa sin makt över en annan person kan skällsord vara ett uttryckssätt. I skolan är det främst tjejer som utsätts för skällsord ifrån killar och ord som *hora* och *bitch* är vanligt förekommande. I en del situationer används dessa ord inte för att håna en person utan för att såra och förödmjuka. Detta sker i skolorna inte bara mellan killar och tjejer utan också mot invandrare (Svahn, 1999:22).

Man kan svära och bruka fula ord av flera sociala motiv som när man vill visa vänskap till en annan person. Det som sker är en jargong som ofta finns på en arbetsplats eller bland vänner där man känner varandra väl. Då kan en invandrare bli kallad *jävla blatte* av en annan person utan att någon tar illa vid sig, eftersom det är en väl invand jargong. Det innebär dock att om en person utanför kretsen använder samma ord till samma person blir reaktionen helt annorlunda. Den personen är nämligen inte accepterad att använda jargongen bland dessa personer (Andersson, 1985:118).

Sedan finns det också ett språkligt motiv till att säga de tabubelagda orden. En del personer kan tycka att de är ord som alla andra och lägger inte in någon extra laddad värdering i dessa som allmänheten generellt gör. Men det kan också vara tvärtom. Då ser man dem som speciella ord som är nödvändiga att ta till för att få fram ett visst budskap eller en åsikt. De kan då anse att dessa ord behövs för att budskapen ska tas på allvar, och visa att de är väldigt viktiga saker man har att säga (Andersson, 1985:122ff). Detta gäller för det mesta de som i vanliga fall inte brukar svordomar. Om svordomar är en del av ens vanliga språkbruk blir inte användningen av dem, för att förstärka till exempel en åsikt, något som får andra bekanta personer att lyssna extra uppmärksamt. De är nämligen redan vana vid talarens tillämpning av de fula orden. Om samma person brukar de så kallade fula orden inför obekanta personer, skulle de antagligen bli chockerade över de ord som används av en främmande person.

Eftersom man själv oftast är medveten om sitt språkbruk och användandet av svordomar kan man säga att det är ett val man gör när man använder sig av dem. Ett val som grundar sig dels på vem man är som person dels på vem man vill framstå som. Dessa ord framkallar både positiva och negativa egenskaper hos en person i olika sammanhang. En person som svär kan

sågas vara obildad och ha låg social status, men också ses som en rättfram och folklig person. Jämför man det med en som aldrig eller nästan aldrig svär kan en sådan person å ena sidan uppfattas som intelligent och bildad, men å andra sidan kan den förhålla sig med överklassfasoner (Ljung, 2007:87). Därmed inte sagt att man är antingen eller, men att situationen kan avgöra vilken sida som väger över lika väl som att ens påbrå kan lysa igenom. Om man har för vana att svära så kan det till sist ske per automation, vilket leder till att det sägs som vilket ord som helst. Därmed infinner som sagt inte sig den kraftfullhet som en svordom brukar ha för personen som säger det, även om lyssnaren reagerar.

4. Vilken attityd har ungdomar gentemot de "fula orden"?

Först ska begreppet ungdom definieras och i detta sammanhang syftas det på personer som är från 13 år och upp till och med 25 år. Från början av tonåren till en ålder där många slutför sina utbildningar och tar steget till ett familjebildande liv. Det är alltså den tid i livet då en person utvecklas från barn till vuxen både biologiskt, socialt och språkligt.

När man som liten börjar tala så lär man sig snabbt att det finns ord som man inte får säga. Det är ord som ens föräldrar, lärare och andra vuxna bestämmer att man inte får yttra över huvudetaget, för då blir det en tillsägelse. Ord som är tabu och helt enkelt förbjudna i alla typer av sammanhang. Det är ord som anses ha en kraftfull innebörd och som upprör andra personer. Som liten undervisas man i att utveckla sitt ordförråd och det gör man genom att lyssna och tala med andra personer. När man går i skolan lär man sig ett så kallat riksspråk som ska dels skrivas dels talas på ett visst vis. Hemma kanske man däremot tilltalas av sina föräldrar på dialekt eller på ett helt annat språk, medan man med vännerna brukar både slang och nya så kallade modeord (Andersson, 1985:29ff).

Under tiden som går så lär man sig att tala på olika sätt med olika personer vilket innebär att man ibland varierar sig som en kamelont flera gånger under en dag. Detta sätt att förändra sitt språk gör att man lär sig när det är passande att använda en viss typ av språk, samt när det inte är läge att göra det. Man lär sig också att det finns varierande attityder till olika ord som kan skilja sig åt beroende på vem som säger dem. Ett exempel kan vara ett barn som får lära sig av sin mamma att man inte ska svära för det är fult, men när det görs bland vännerna kan det anses som tufft. Sammanfattningsvis kan man alltså säga att man lär sig ett språkbruk, men också de attityder som följer därtill under sin uppväxt (Andersson, 1985:30ff).

Det är den negativa reaktionen som är det som avgör om ett ord benämns som fult eller inte. Det finns ord som anses vara neutrala så som blomma, bil eller äpple, vilket för det mesta inte skapar några reaktioner alls utom vid enskilda undantag. Därefter kan man säga att det finns de ord som kallas för slanguttryck, och som har en eller flera synonymer som anses mer passande i riksspråket vilket lärs ut i skolan bland annat. Slanguttryck används oftast i olika grupper, vilket kan variera mellan åldrar och klasser i samhället. Exempel på slangord kan vara *lira*, *chilla* samt *softa*.

Sedan finns de känsliga orden som rör förbjudna ämnen och som associeras med starkare reaktioner om de nämns vid fel tillfälle. Det är som sagt ämnen som kroppsvätskor, religion och sex. De ord som bland annat kan dyka upp är *urin*, *homosexualitet* och *lik*. Därefter följer de ord som väcker flest negativa känslor som anses tillhöra förbjudna ämnen att tala om, vilket innebär att de är tabubelagda ord. I det svenska språket består det till största delen av könsord som *hora* och *bög* (Andersson, 1985:48).

Förr kunde förbjudna ord ersättas med ett annat för att det var så pass laddat att man inte vågade säga det. Ett exempel kunde vara ordet troll, som man inte talade om då man trodde att de skulle dyka upp om man nämnde dem. Ordspråket ” När man talar om trollen står de ofta i farstun” är ett tydligt bevis på detta (Andersson, 1985:78). Det fanns också ord som man bytte ut mot vänligare och finare namn, för att kunna tala om saker och ting utan att använda dess riktiga benämning. De starkt laddade och förbjudna orden har följt med varje generation, även om orden bytts ut mot nya tabubelagda ord.

I enkätundersökningen som genomfördes fick ungdomarna som deltog frågan: Tycker du att personer som är med i TV, som till exempel Nyheterna, ska undvika att svära? Nästan 70 % svarade ja, de tycker att personer som är med i nyhetsprogram ska undvika att svära.

Dessutom svarade de även på frågan: Tycker du att det är värre om till exempel en politiker svär i TV än privat? Då fick ja-svaret en knapp majoritet med dryga 50 %. Detta kan då tyda på att det inte bör sväras i offentliga sammanhang, som till exempel media. Däremot är det mer accepterat om det görs i ett privat sammanhang.

Idag är attityden mot de tabubelagda orden till viss del annorlunda bland ungdomar, men också hos vuxna. Som vuxen ser man fortfarande till att inte använda dem i det offentliga och seriösa sammanhangen. De tabubelagda orden anses inte vara lämpliga att använda i arbetssituationer, mediala sammanhang eller i samråd med personer man inte känner.

Däremot kan de flitigt användas i den privata delen av livet. När man är ensam och slår sig på tummen med hammaren kan det undslippa flertalet svordomar eller slanguttryck samt i samspråk med sina kompisar på en fotbollsmatch. Emellertid aktar man sin tunga när man ska hålla tal eller när man som politiker blir intervjuad i TV. Viljan att visa upp ett vårdat språk inför en större grupp personer eller gentemot viktiga personer håller de flesta hårt på. Ett vårdat språk anses vara ett finare språk, som ska visa vilken attityd man har mot de som lyssnar likväl vem man själv är som person.

I enkätundersökningen svarade alla ungdomar att de använder svordomar ibland eller ofta. Ett fåtal tyckte att det var fult att använda sig av svordomar, men trots det svarade de att de ändå använde dem. Om de svarade att de tyckte illa om svordomar fick de motivera sitt svar, och den vanligaste förklaringen var att det inte låter vare sig trevligt eller väluppfostrat. Ungdomars egen attityd och förhållningssätt till sitt språk, och då främst de fula delarna av det har undersökts på flera sätt. En undersökning har gjorts i Detroit, USA i bland högstadieungdomar som tillhör medelklassen. Det fanns då två utpräglade grupper, *jocks* och *burnouts*, som skiljde sig åt. *Jocks* bestod av de ungdomar som kämpade för höga betyg och deltog i många olika aktiviteter på skolan. *Burnouts* är däremot arbetarklassbarn som inte ser utbildning som ett mål samt ägnade sig åt rökning och försök till provokation på flera olika sätt. Enligt undersökningen är det *burnouts* som använder flest svordomar och andra fula ord. *Jocks* använder också sig av de fula orden, men då i privata sammanhang. Skillnader mellan dem fanns även när man tog hänsyn till kön. *Burnouts* använde sig av fula ord oavsett kön, medan *jocks* delades tills viss del mellan killar och tjejer. Killarna använde ”fula ord” mellan varandra i privata sammanhang, medan tjejerna knappt använde dem ens vid dessa tillfällen (Kotsinas, 1994:22).

Dessutom hade grupperna klara åsikter kring den andra gruppens språk. *Jocks* hävdade att *burnouts* använder mer fula ord än vad de själva gör medan *burnouts* replikerade med att säga att *jocks* talar som sina föräldrar. Undersökningen visar att fördomarna kring varandras språk alltså till viss del stämmer genom att *burnouts* överlag använder mer fula ord men att *jocks* inte fullt ut talar som sina föräldrar. *Jocks* tar genom sitt språk klar ställning mot de språk som *burnouts* använder. Sedan talar de till viss del som sina föräldrar, men har även moderniserat det för att på så sätt försöka frigöra sig från sina föräldrar. I detta fall syns alltså att grupperingarna sker beroende på de ekonomiska förutsättningar som de har i sin familj. Däremot är det inte sagt att det inte går att frigöra sig från sin grupp genom att själv ta

ställning via utbildning och umgänge. Därmed kan även språket ändras beroende på den egna attityden som varje enskild person har (Kotsinas, 1994:23).

Den attityd som ungdomar har till ”fula ord” skiljer sig oftast åt från den som vuxna har till detsamma. När ungdomar hör andra ungdomar som använder ett ”fult språk” reagerar de allt mer sällan, ifall det sker i ett privat sammanhang. Samma sak gäller när en vuxen talar till en annan vuxen vid icke offentliga tillfällen. Om en vuxen däremot hör en ungdom bruka de ”fula orden” följer det för det mesta en tillrättavisning från den äldre till den yngre. Denna tillrättavisning sker oavsett om de så kallade fula orden sägs i ett privat eller i ett offentligt sammanhang. Att följande scenario skulle ske åt motsatt håll, att en ungdom säger ifrån när en vuxen till exempel svär, sker dock ytterst sällan. Detta scenario är snarare tänkbart när det handlar om små barn som hör sina föräldrar svära. Då kan barnet göra den vuxna uppmärksam på att man inte får säga så, eftersom barnet lärt sig att det är fult att använda ett sådant språk (Ljung, 2007:91).

4.1 Finns det attitydskillnader mellan unga tjejer och unga killar?

Den enkätundersökning som genomförts i denna uppsats visar inga större skillnader mellan killar och tjejer. De är rörande överens i de flesta frågor, förutom i frågan kring vilket ord de tycker är det fulaste ordet. Där svarar alla tjejerna att de anser ordet *hora* vara det fulaste. Killarna är mer oeniga, även om ordet *hora* får majoriteten av rösterna med knapp marginal före ordet *bög*. De andra orden som fanns som alternativ, *skit* och *fan*, fick inga röster överhuvudtaget.

Några skillnader mellan killar och tjejer fanns inte heller när det kom till frågan om de situationer då de kunde tänka sig att svära, förutom i frågan om att svära inför barn. Vid ett sådant tillfälle tyckte majoriteten av killarna att de kunde tänka sig att svära medan tjejerna tyckte tvärtom. Däremot var de eniga om att det inte var värre att vuxna svor gentemot när barn svor. Därmed kan man säga att tjejerna är splittrade i denna fråga. De tycker inte det är värre att en vuxen svär än när ett barn svär, men ändå vill de flesta inte svära inför barn. Anledningarna till detta kan vara att de blivit uppfostrade till att inte svära inför barn, men teorier finns också att det är den generella uppfattningen är att vuxna borde veta bättre än att svära (Andersson 1985:187).

Magnus Ljung hävdar i sin bok ”*Svordomsboken*” att killar och tjejer svär ungefär lika mycket och lika ofta, men att killarna är något mer varierande i sitt bruk av svordomar. Dock brukar den generella åsikten vara att killar svär mer än tjejer och det är helt normalt. Anledningen ska vara att tjejer strävar efter ett mer vårdat språk än vad killarna oftast gör. Därför använder de färre och mildare svordomar men denna teori har dock mött kritik. Kritiken kommer ifrån att teorin ska ha grundat sig på fördomar och inte på empiriska undersökningar, samt att språkbruket påverkas av flera aspekter såsom ålder, uppväxt och umgänge (Ljung, 2007:93ff).

Svordomar och skällsord används relativt ofta bland både tjejer och killar idag, men anledningarna till varför man använder dem kan variera. Killar kan ibland använda skällsord som ett sätt att slåss och hävda sig enbart med hjälp av ord. Det kan då ingå att kalla en annan person för till exempel bög, bara för att visa att man vågar. Dessutom ska den som blir kallad för bög visa att den vågar och kan ta emot smutskastning utan att bli ledsen. Det blir en kamp för att höja sin egen status och skaffa respekt bland andra killkompisar. Detta förekommer oftare bland killar än bland tjejer (Kotsinas, 1994:52).

De fula orden står idag inte bara för sig själv utan används ofta som ett förstärkningsord till en känsla eller ett annat ord. Det kan till exempel vara orden *skit* eller *jävla*, som kan ses som förstärkningsord både till ett positivt eller ett negativt uttryck. Bland annat används de som förstärkning av orden bra, äckligt, kul, snyggt eller tråkigt. Vilka ”fula ord” som används som förstärkningsord kan skilja mellan killar och tjejer, då tjejer oftare använder ordet *gud* medan killarna föredrar *fan*. En annan skillnad märks genom att killar förr tar till svordomen *jävlar* än tjejerna, som istället nyttjar den mildare varianten *jäklar* (Kostinas, 1994:62). Detta kallas för eufemism, när de grövsta orden görs om i en mildare variant (Ljung, 2007:81).

Valet av de fula ord som används gentemot det andra könet skiljer killar från tjejer. När en kille brukar ”fula ord” till det andra könet används ord som innehåller sexuella aspekter. Det kan vara ord som rör ett aktivt sexliv, dit *hora* tillhör, men det kan också beröra områden som celibat och andra sexuella läggningar. När det handlar om tjejernas användning av skällsord och svordomar mot killarna finns det en liten skillnad. Där syftar man istället på hur killarna är omanliga, speciellt i det sexuella, och ord som *bög* innefattas av detta. De vanligaste orden syftar alltså på att killarna skulle vara sexuellt otillräckliga, medan tjejerna främst benämns som allt för sexuella (Svahn, 1999:182ff).

4.2 När används de fula orden?

I denna enkätundersökning som gjordes bland ungdomar i nionde klass fick de svara på vid vilka tillfällen de kan tänka sig att svära. Andelen ja-svar redovisas i procent nedan.

a) Om du bränner dig på spisen.	100%
b) Ifall du missar bussen.	100%
c) När din chef/lärare är närheten.	70%
d) När du träffar äldre personer.	30%
e) Om det finns barn i närheten.	40%

Vid tillfällen där fysisk smärta eller plötslig ilska eller frustration inträffar kunde alla tänka sig att svära. Däremot hade flera betänkligheter gentemot att svära inför barn och äldre personer. Dessa svar är kanske inte speciellt anmärkningsvärda, men tyder likväl på att det även idag finns något som håller svordomarna tillbaka när barn, äldre personer och auktoriteter finns i närheten.

Det ”fula språket” förekommer både bland vuxna och bland ungdomar i privata sammanhang. Skillnaden kan däremot synas tydligare vid de offentliga tillfällena där de umgås med många personer samtidigt som i media, arbete, skola och så vidare. Eftersom ungdomar nyligen varit barn, där de kunnat leva ut sina känslor, är de på väg till att bli vuxna och utvecklas därmed fortfarande. Det gör att de ibland inte kan kontrollera sina känslouttryck och sitt språk, vilket resulterar i att de oftare använder det så kallade fula språket i både offentliga och privata sammanhang än vad vuxna gör (Kotsinas, 1994:52). Dock ska det påpekas att detta varierar från individ till individ. De flesta ungdomar har inte så stor erfarenhet av att tala i offentliga sammanhang. Därför kan man säga att de inte lärt sig de uttalade regler som finns när man talar inför publik, och inte heller det språkbruk man använder sig av. Deras värld domineras istället av jämnåriga vänner, vilket även speglar deras språkbruk.

Språkbruket bland vännerna kan ge vuxna personer ett intryck av att ungdomarna har ett bristande ordförråd och att de talar ovårdat. Det är troligt att ungdomar har ett mindre ordförråd än vuxna, eftersom de är yngre och ord är något man lär sig fler av när man skaffar sig erfarenhet. Däremot är det svårt att säga om användningen av de ”fula orden” beror på ett dåligt ordförråd, då det är en bedömningsfråga (Kotsinas, 1994:61).

Enligt språkforskaren Birgitta Lindgren använder ungdomar svordomar i stort sett när som helst. Svordomar ska idag ha blivit mer stereotypa, och de sägs numera oftast bland ungdomar med samma tonfall som vilket annat ord som helst. De är inte längre speciellt rädda för att visa andra personer att de svär, oavsett vem som råkar höra när de använder dem (Lundgren, 2007).

4.3 Påverkar media attityden till de ”fula orden”?

Under ungdomars uppväxt idag läggs allt mer tid och större fokus på det mediala utbudet. Massmedia finns i hemmet, på skolan och fritiden. Medan föräldrar, vänner och lärare fungerar som en tvåvägskommunikation för ungdomarna under deras uppväxt, fungerar massmedia som en envägskommunikation. I första fallet kan man lyssna på varandra och uppmuntra eller invända mot den andre språkbruk, men i massmedias fall talar/skriver de till en mottagare utan chans till direkt respons (Andersson, 1985:30).

Huruvida massmedia förändrar vårt språk är omtvistat. De ger mottagarna ett brett spektrum av innehåll som rör allt från seriösa nyheter till lättsam underhållning, vilken den senare är den som ungdomar helst konsumerar. I detta sammanhang bidrar media till att nya ord och företeelser snabbare når ut till ungdomar och engagerar, även dem i mediala sammanhang. Media använder idag mycket mer fula ord i olika sammanhang än vad som gjordes på både 1970-, 1980- och 1990-talet. Dock är det mest vissa delar av det mediala utbudet som främst använder de fula orden, som till exempel krönikor, nöjesartiklar och recensioner (Ljung, 2007:102ff). Det förekommer även i nyhetssammanhang, men då oftast som tydliga citat.

Att de ”fula orden” annars främst förekommit i tal, och mer sällan i skrift, är en företeelse som är på väg att vända. Till stor del beror detta på ny teknik, och massmedias plats i ungdomars liv. Dessutom går det formella skriftspråket mot ett mer talspråksaktigt sätt att uttrycka sig på (Ljung, 2007:104). Ungdomar skriver SMS och använder sig av Internet som en stor del av deras sociala liv. De senaste åren har dessutom bloggen slagit igenom stort, där vem som helst kan skriva i princip vad den vill och hur den vill. De ”fula orden” kan på så vis flöda fritt och många ungdomar skriver på det mer talspråksliknande sättet när de använder sig av Internets möjligheter.

5. ANALYS

Att idag kunna sätta fingret på vad ett så kallat fult ord är verkar vara mycket svårare än det var bara en generation tillbaka. Idag kan det betyda så mycket och användas i så många sammanhang att det till sist helt rinner ut i sanden. En svordom kan framkalla reaktioner och provocera, men den kan också användas som vilket ord som helst (Andersson, 1985:233). I en tid som upplevt ironins storhetstid kan man knappast veta om ett skällsord, eller en svordom, verkligen har den innebörd som den hade för bara tjugo år sedan. Idag kan man sära en person med andra medel än att kalla den för *jävla hora*. ”Snygg tröja” kan vara lika sårande om man inte vet ifall personen är ironisk eller inte. Ironi behöver inga kraftuttryck eller tabubelagda ord utan fylls istället av tonfall, kroppsspråk och attityd. Därmed kan motivet som innebär att man svär för att sära eller håna någon ha ändrat sig till viss del genom att ironin slog igenom. Man får inte kalla någon för idiot, men det går bra att vara ironisk. Samma innebörd men med andra ord.

Ironin kan vara en förklaring till att skällsord och svordomar inte längre skapar de längre som sårar och förnedrar. Nya vägar har funnits för att göra detta till viss del och svordomarna kan fylla nya funktioner liksom skällsorden. Att få utlopp för sina känslor genom att säga ”fula ord” lever man med. Vilket av dem man väljer att använda råder det dock delade meningar om. En person kan tycka att *jäkla skit* är tillräckligt starkt, medan en annan kan behöva starkare uttryck som *fuckin g fitta* eller liknande. Varför? En teori är sammanhanget som detta sägs i påverkar, men de flesta hävdar ändå att vid smärta, psykisk eller fysisk, sägs de ord som ligger närmast tillhands. Omgivningen spelar mindre roll, eftersom man oftast inte kan kontrollera vad man säger i ett sådant läge (Andersson, 1985:110).

En tanke kring användandet av fula ord idag är att utelämnandet av dessa ord när man talar visar på en respekt gentemot andra personer. När man använder ett så kallat vårdat språk till andra personer så tyder det på gott uppförande och det är en kod som kan vara svår att knäcka. Som ungdom lär man sig hela tiden vid vilka tillfällen vilket språk lämpar sig och detta resulterar i både felsägningar och känslouttryck vid fel tillfällen. Koder för hur man uppför sig ibland främlingar eller bekanta innefattar bland annat att man inte använder de opassande ”fula orden”. Det kan vara lika ”fult” som att man någon generation tillbaka duade äldre och främmande personer. Därmed skulle man kunna säga att vi idag lagt bort titlarna, men att de flesta fortfarande kan uppförandekoden som säger att man inte använder så kallade fula ord i sällskap av främmande personer (Andersson, 1985:124). Om man mot förmodan skulle till exempel svära i ett samtal med en vagt bekant person kan det leda till en plötslig förändring

av samtalston, särskilt om en ung person gör det gentemot en främmande eller äldre person. Reaktionen kan bli att man därmed tagit sig en frihet till att svära och därmed även uttryckt en närmare bekantskap än den tilltalade håller med om. Det är en av flera möjliga tolkningar på varför en person reagerar på när vagt bekanta eller ungdomar till exempel svär.

5.1 Skillnader mellan killar och tjejer

När skillnaderna mellan killar och tjejers användning av de fula orden diskuteras, finns teorin att tjejerna svär mindre än pojkarna överlag. Anledningen tros då vara att de anser sig ha en mer osäker social status än vad killarna har. De känner sig inte säkra vare sig bland killar eller bland andra tjejer och vill därför vårda sitt språk mer. Ett vårdat språk ger i allmänhet en högre status, då det anses tillhöra en övre klass i samhället med bland annat bättre utbildning. Killar å andra sidan känner sig mer säkra på sin position i det sociala livet. Därför kan de använda både slang och skällsord utan att riskera en försämrad status i samhället. De använder också de ”fula orden” som ett bevis på att de är modiga (Kotsinas:1994:128).

Det finns dock de som har en annan åsikt i denna fråga, vilket grundar sig på att killar och tjejer bildar olika typer av grupper och ”kompisgäng”. Killarna anses då bilda en grupp som är inbunden med hårda regler och normer. Tjejernas grupper har en mer obunden förhållning till varandra och följer oftare de normer som råder i samhället än de som finns i gruppen. Detta leder till att tjejerna därmed bland annat svär mindre eftersom normerna i samhället säger att det är fult att använda dessa ord. Detta betyder dock inte att tjejernas grupper är svagare sammansatta, utan de använder andra språkliga sätt att visa sammanhållning på.

Tjejer använder sig av ett underbyggande stöd när de talar som går ut på att de turas om i ett samtal. De använder också föregående persons samtal som ett avstamp som de sen spinner vidare på, och därmed blir deras samtal bland annat längre och personligare. De samtalar mer kring andra personer och utbyter information kring andra såväl som kring sina egna nyheter. På så vis lägger de mer fokus på vad andra personer anser i olika frågor och visar mindre behov av att personligen bekräfta sig själv. Däremot betyder det inte att de inte vill ha någon bekräftelse, men ser gärna att de får den ifrån andra. Tjejer använder därför ett detaljerat språk för att uppmärksamma varandra.

När killarna brukar svordomar och slang så kan anledningen i en grupp vara att de vill hävda sig själva och samtidigt klanka ner på någon annan. Allt för att upprätthålla eller införskaffa en högre status i den egna gruppen (Kotsinas, 1994:131). Eftersom anledningen till att svära

för det mesta är ett socialt motiv kan man hävda att killar utnyttjar det sociala motivet mer än vad tjejer gör.

Att som tjej vara ful i munnen är inte lika accepterat som en kille som är det. Att använda svordomar och könsord titt som tätt är okvinnligt, och det sitter allmänt fortfarande i ryggmärgen. Därför drar många följaktligen slutsatsen att kvinnor använder de som kallas för de fula orden mindre än vad män gör. Vidare byggs denna slutsats på av att det finns fler skällsord om kvinnor än om män, vilket gör att användarna av de ”fula orden” i första hand borde vara män. Dock skulle skillnaden mellan skällsord om män och kvinnor kunna bero på att det oftast är underordnade grupper i samhället som utsätts för nedvärdering och skällsord (Svahn, 1999:29). En skillnad som fortfarande finnas kvar trots ett mer jämställt samhälle idag.

Det finns även kvar många gamla skällsord/svordomar som visar på skillnader mellan könen. De gamla orden används och bygger på de fördomar som redan finns gentemot det andra könet. Samtidigt bildar ungdomar nya och använder även andra språk till att göra detta. Den vanligaste uppfattningen är att en kille ska vara manlig och tjejen ska vara kvinnlig. Många skällsord syftar på att detta inte uppfylls, oftast inom det sexuella. Ungdomar idag verkar dock allt oftare använda orden könsneutralt. Ord som *hora* och *fitta* används om både killar och tjejer (Svahn, 1999:92ff). Detta kan vara ytterligare ett exempel på att ungdomar brukar de ”fula orden” oftare och i varierande sammanhang. Det kan även ha en annan innebörd, så som att attityden gentemot dem ändrats. Generellt sett kan det betyda att allt fler ungdomar upplever de ”fula orden” som stereotypa ord. De sticker inte ut ifrån de neutrala orden i samma omfattning längre. Därför kan de också användas till vem som helst och när som helst (Lundgren, 2007).

Det finns ytterligare aspekter att ta hänsyn till när man diskuterar ”fula ord” och skillnader mellan tjejer och killar. Man bör även fundera på vilken klass personen i fråga tillhör. Idag kan ibland klasskillnaderna vara mindre i många skolor, men faktum är att de fortfarande finns. Kanske kan man inte längre diskutera några större skillnaderna på en och samma skola, men jämför man statsdelar med varandra dyker avvikelser upp både språkligt och ekonomiskt sett (Svahn, 1999:28ff).

5.2 Bruket av ”fula ord”

Att redan som liten få en uppfostran i att man inte ska använda de fula orden, samt att ens familj inte heller gör det kan påverka chansen/risken för att man använder dem när man till

exempel blir arg. Om läget är tvärtom i en familj och i ens uppfostran så kan steget till en svordom eller ett könsord vara kortare för denna person. Sedan ska man inte glömma bort att det så klart förekommer skillnader mellan individer oavsett uppfostran, men sannolikheten är det som diskuteras här.

Som ung har man, som tidigare sagt, inte samma övning i att hålla tillbaka vrede och besvikelse vilket påverkar utbristandet av fula ord oavsett sammanhang. Acceptansen när en kille blir arg verkar också vara större än när en tjej blir det rent generellt. Om man dessutom är kille och ur arbetarklass är sannolikheten för brukandet av fula ord vara mycket större än för en vuxen kvinna i överklassen (Svahn, 1999:30). Däremot finns funderingen kvar kring omgivningens mottagande när ett så kallat fult ord sägs. Vilken reaktion infinner sig när killen ifråga säger fula ord jämfört med den äldre kvinnans bruk av samma ord?

I en grupp som är van att använda fula ord så kan ännu ett vara en axelryckning. I en grupp av motsatt språkbruk kan reaktionen bli förvånande och även kränkande. I denna grupp kan en mild svordom uppröra, medan det krävs uppfinningsrikedom för att komma med ett chockerande ”fult ord” i den andra gruppen. Det går inte att komma ett helt obegripligt nytt ord som ska brukas som ett ”fult ord” i ett syfte att vara innovativ. Kontrasten blir för stor och det får inte avvika för mycket från de språkliga normer som finns i omgivningen, för då blir det obegripligt (Kotsinas, 1994:170). Det som därmed är vanligt förekommande hos ungdomar i Sverige idag är att de översätter utländska ord de stött på hos invandrarsvenskar eller i media. De vill skapa något som provocerar och chockerar, för att till exempel kunna göra sig hörd, vilket skapar nya ord. Ungdomar tillhör den första gruppen som är vana vid de ”fula orden” som tidigare generation tyckt varit provocerande, som *skit* och *fuck*. Ungdomar över lag behöver nya sätt att chockera, göra uppror och uttrycka sina känslor på. De bildar nya svenska fula ord samtidigt som de tar till sig de ”fula ord” som finns andra språk. När de tar till sig de utländska ”fula orden” är det just orden de tar till sig, inte innebörden och attityden mot dem. Den attityd som finns i de länder där de ursprungligen kommer ifrån, och som skiljer de fula orden från vilka ord som helst. Ett exempel kan vara ett av de senaste ”fula orden” som spritt sig i landet, *din mamma*. Det är i sin tur ofta kopplat till ett sexuellt motiv och väcker känslor när det används i länder som Ryssland, England, Turkiet och norra Afrika (Ljung, 2007:191). Sverige har inte haft detta uttryck innan och därmed ligger inte samma känslomässiga reaktion i ett skällsord/svordom som innefattar orden *din mamma*.

De tabubelagda ord som finns idag hade säkerligen varit försedda med tabu om de funnits för till exempel 100 år sen. Däremot kan man inte säga att de som var försedda med tabu då är det idag. ”Fula ord” som använts i syfte att provocera och som utlopp för känslor av varierande slag har blivit urladdade. Uppfattningen från vuxna att ungdomar lever i en stereotyp tillvaro där alla följer strömmen och gör som den andre gör, finns i samhället (Kotsinas, 1994:23). Det kan i detta sammanhang tyckas konstigt, eftersom ungdomar generellt sedan länge velat provocera och bryta sig loss från sina föräldrars generation. Idag är det också allt vanligare att man har sin egen klädstil och musikstil, vilket även smittat av sig på språket. De bildar ”fula ord” rent traditionell genom avledningar och sammansättningar, men också på ett affektivt sätt genom morfem och kontamination (Svahn, 1999:151ff). Antalet varianter som finns på ord som *kuk*, *fitta*, *jävel* och *hora* är nästintill oändliga, vilket tyder på fantasi och nyskapande.

Provokation för att skapa en chockerande reaktion görs ofta mot de äldre och mot auktoriteter. De som kallas för fula ord används just för att de som använder dem vet att de skapar känslor hos dem som hör dem. Så länge lyssnarna blir provocerade är ett ord tillräckligt fult för att brukas. När effekten avtar så kan det behövas något annat som provocerar och nya ord används. Om då ett visst ord tappat effekt i ett specifikt sammanhang eller emellan två personer, slutar det då användas eller blir det ett mer neutralt ord? Ta ett exempel som en elev i ett klassrum envisas med att säga ordet *jävlar* jämnt och ständigt och varje gång säger läraren ifrån. När det används tillräckligt ofta bryr sig/orkar inte läraren längre säga ifrån. Hur reagerar då elev när läraren slutar rätta honom/henne? Om eleven enbart använder ordet för att provocera, och i vanliga fall inte brukar ordet speciellt ofta, är det möjligt att nya ord används istället eftersom det är just provokationen som eleven är ute efter. Är det dock som så att eleven tillhör de som använder de så kallade fula orden i sitt vardagliga språk fortsätter eleven säkerligen att bruka just ordet *jävlar* när helst det passar. Återigen spelar den egna attityden till de ”fula orden” stor roll samt vilket språkbruk som eleven ifråga är uppväxt med. Ungdomar påverkas av omgivningens språkbruk oavsett vilken attityd de har till det man kallar för fula ord.

Om fula ord används utan en reaktion hos de tilltalade, är det då ett fult ord? Ett ”fult ord” är ju först ”fult” när det kopplas samman med en negativ attityd gentemot det (Andersson, 1985:35). Om reaktionen då uteblir kan det ju bero på att den tilltalade inte ser det som ett så kallat fult ord längre eller aldrig har gjort det. Frågan är då om det kan klassas som ett sådant i den grupp där det uttalas? Ungdomar som brukar dem i grupp kan bland annat kalla varandra både *hora* och *jävel* på samma sätt som de kallar någon för gumman eller vännen. De suddar

ut linjerna som finns mellan ”fula” och neutrala ord. På så vis avdramatiseras de man kallar för fula orden i den specifika grupp de uttalas i, och blir istället en jargong och ett tecken på samhörighet. Det uttalas med humor och värme som visar den vänskap som finnas mellan dem. Om en utomstående person då hör gruppen tala med sin specifika jargong kan de drabbas av förfäran av det språk som används på grund av att de har en annan attityd till orden. Det kan vara en anledning till att flera äldre personer tycker att ungdomar har ett dåligt ordförråd och ett ”fult språk” i allmänhet (Svahn, 1999:24).

5.3 Medias roll

När nya modeord bildas kan internet och andra mediala vägar användas för att sprida dem extremt fort idag. Internets möjligheter till att utbyta erfarenheter och skaffa nya bekantskaper i andra delar av landet och av världen utvecklar även språket. En tanke är att det skrivspråket idag används mer flitigt när SMS ska skrivas, Facebook-inlägg ska kommenteras och bloggar ska uppdateras. Innan Internet fanns användes skriftspråket när man skrev brev, i offentliga sammanhang eller av akademiker. Efterhand har skrivspråket blivit en del av vardagen för ungdomar oavsett klasstillhörighet. Fler personer använder idag skriftspråket som ett allt vanligare sätt att kommunicera, vilket bidrar till det mer talspråksaktiga sättet att skriva. De ”fula orden” hittar på så sätt sin väg in i skriftspråket oftare och oftare. Om det är negativt sett att dessa sprider sig, och tar större plats i vårt skriftliga språkbruk, beror på den attityd man har till dem.

Saknaden av respons från massmedia jämfört med den man får av föräldrar och vänner borde ju rimligtvis påverka det språkbruk man tar till sig av omgivningen för en ung person. Å ena sidan är massmedia inte de som kan ge respons, positiv som negativ, när en ung person tar till sig de ”fula ord” som sägs. Å andra sidan hjälper de till att sprida dem genom att bruka dem och visa upp dem för ungdomar som hör på. Många personer som syns i media är idoler och förebilder som ungdomar vill efterlikna, vilket gör att de på flera sätt kan ta till sig de ord som dessa personer använder sig av. Om en ungdom har Måns Zelmerlöw som idol kan hans språkbruk smitta av sig på den som ser upp till honom (Andersson, 1985:21ff). Återigen kan man dock påpeka att den egna attityden spelar in på hur detta språkbruk tas emot.

Internet har tack vare bloggar och kommentarsfält gjort det möjligt att uppnå en viss tvåvägskommunikation. Dessutom uppmanar många program i både TV och radio att allmänheten ska ringa in eller medverka direkt hos dem. Den vanliga människan iakttas mer i media idag än tidigare i bland annat dokusåpor. Där filmas de utan skrivna manus vilket gör

att dels det vardagliga språket används hos de medverkande, dels att situationen de lever i blir av ett mer privat sammanhang när de filmas dygnet runt. Det mer vardagliga språket och den vardagliga människan har fått större spelrum i media idag, vilket har sin påverkan på att ge det ”fula språket” en mer stereotyp användning. Det medverkar också till en spridning av orden till nya grupper, och då främst ungdomarna som anses vara de som är snabbast med att använda, de för dem, nya orden (Kotsinas, 1994:172).

I enkätundersökningen som gjordes så svarade majoriteten av ungdomarna att de ansåg att man inte ska svära i mediala sammanhang. Frågan som ställdes rörde dock nyhetsinslag och politik, vilket betraktas som offentliga och allvarliga sammanhang och antagligen påverkade svaret. I efterhand kan man fundera kring vad de hade svarat om frågan gällt användandet av ”fula ord” i en blogg eller i ett underhållningsprogram på TV. Attityden kan ha varit en annan eftersom underhållningsprogram försöker skapa ett mer intimt och informellt sammanhang trots att det förekommer i media.

6. Slutsats

Uppsatsen bygger på ungdomarnas attityd gentemot de så kallade fula orden. För det första spekuleras det friskt i om det finns ”fula ord” idag eller om de intagit en mer neutral plats i var mans ordförråd. Ungdomar verkar nämligen använda dessa befintliga ”fula ord” i allt större omfattning, samtidigt som de blivit en allt mer stereotyp del av deras vardagliga språk. En slutsats som dragits är att de flesta ungdomar idag anser att det är okej att använda dem i sällskap av vänner och andra privata sammanhang. Däremot anses det fortfarande som ovårdat och respektlöst att bruka desamma i den offentliga sfären. Den vanligaste uppfattningen kring de ”fula orden” är nämligen att det, för de flesta, säger en hel del om vem man är som person samt hur man uppfattar den man talar till. När ordförrådet innehåller ett språk som väcker starka reaktioner anses det säga vilken attityd och respekt man har till den tilltalade. Det är något som utvecklas, i de flesta fall, ju äldre man blir och anpassas därmed allt oftare efter sammanhanget man befinner sig i.

Det finns, trots den mer stereotypa användningen av de ”fula orden”, ett behov hos ungdomarna att skapa nya kraftfulla och tabubelagda ord. Anledningarna till detta är att de vill provocera och utmana andra personer genom sitt språkbruk. De anser sig visa upp vilka de vågar vara och vad de vågar säga i olika sammanhang. Dessutom behövs det kraftfulla ord att ta till när känslor ska uttryckas eller när smärtan blir för svår. Det är de vanligaste anledningarna till att bruka de som kallas för fula ord. I hypotesen nämns teorin att ungdomar

använder de ”fula orden” mer än vad vuxna gör och uppsatsens undersökning stärker detta. Det är däremot en väldigt individuell skillnad som beror på uppfostran och den egna attityden gentemot bruket av dessa. En fråga som dykt upp i efterhand är ifall det finns vissa motiv, till att använda dessa ord, som är vanligare bland ungdomar än bland vuxna? Till viss del kan den besvaras, då ungdomar oftare har ett socialt motiv som innefattar vänskap och gängjargong. I övriga fall har uppsatsen inte undersökt hur motiven skiljer dem åt.

Det finns även skillnader mellan killar och tjejers attityd och användande av ”fula ord”, även om inget markant skiljer dem åt. Att killarna är större brukare av dessa ord gav mig vatten på min kvarn, då detta nämndes i hypotesen i uppsatsens inledning. Detsamma gäller det faktum att språkbruket i detta fall fört tjejer och killar närmare varandra.

Slutligen kan det också påpekas att användandet av de så kallade fula orden medverkat till att acceptansen av dem ökat hos ungdomar. Det gäller framförallt i privata sammanhang, men gränsen för vart den privata sfären slutar verkar har blivit otydligare i och med medias utbredning med bland annat Internet.

7. Sammanfattning

Uppsatsens huvudfrågor var att undersöka vilken attityd ungdomar har till användandet av de som benämns som fula ord samt varför de använder dem. Ett ord som kallas för fult innebär att de är ett tabubelagt ord. Det är ett ord som är kraftfullt, framkallar reaktioner vilket innebär att det inte bör sägas. De som personer som använder dessa ord mest är arbetarklassen och ungdomar, framförallt killarna. Dock har tjejerna börjat jämna ut skillnaderna genom att använda de ”fula orden” allt mer.

Orsakerna till att de så kallade fula orden används är för det första för att uttrycka känslor. Det kan vara när en plötslig känslomässig förändring sker eller när man utsätts för fysisk smärta. Sedan kan det också vara en språklig anledning som tas till för att chockera och förstärka ens budskap. Lägg där till att de kan användas för att visa på vänskap och samhörighet, men också för att visa på makt.

Ungdomars attityd gentemot att använda de som kallas för fula ord varierar, men de flesta använder dem om än i olika omfattning. De anser inte att de ska användas i offentliga sammanhang som i nyhetsprogram i media, men att det är okej i den privata sfären. Det är också i den privata sfären som de flesta använder dem oavsett kön, ålder eller klass. Det egna användandet beror dock till stor del på den uppfostran man har fått samt vilken attityd

gentemot dem man har. När killar och tjejer jämförs påvisas inga större skillnader, även om tjejerna i större omfattning använder sig av eufemism. Det ska bero på att tjejer oftare strävar efter ett mer vårdat språk.

Medias påverkan på attityden och användandet av de så kallade fula orden är omtvistad. De används i allt större omfattning idag i underhållningsprogram och på internet, även om de mer allvarliga delarna av medias utbud oftast inte brukar dem. Dock förekommer de allt mer i skrift idag, då många privatpersoner skriver både krönikor, bloggar och allt mer SMS.

Uppfattningen att många av de ”fula orden” blivit allt mer stereotypa och mindre chockerande resulterar i att behovet av nya uppkommit. Det vanligaste sättet att bilda nya är att låna från andra språk rakt av eller att översätta dem till svenska. Behovet av att provocera och framkalla reaktioner finns dock kvar, även om möjligheten styrs av omgivningens attityd gentemot de så kallade fula orden.

Källförteckning

Litteratur:

Andersson, Lars-Gunnar, 1985: *Fult språk*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.

Einarsson, Jan, 2004: *Språksociologi*. Lund: Studentlitteratur.

Kotsinas, Ulla-Britt, 1994: *Ungdomsspråk*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.

Ljung, Magnus, 2007: *Svordomsboken*. Norstedts Akademiska Förlag.

Svahn, Margareta, 1999: *Den liderlige kvinnan och den omanlige mannen*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.

Tannen, Deborah, 1991: *Det var inte så jag menade*. Stockholm: Månocket.

Elektroniska källor:

Lundgren, Lotte, 5 oktober 2007: *Svordomarna fungerar som utfyllnad*. Barometern.

[http://www.barometern.se/nyheter/artikelserier/de_tio_budorden/svordomarna-fungerar-som-utfyllnad\(73236\).gm](http://www.barometern.se/nyheter/artikelserier/de_tio_budorden/svordomarna-fungerar-som-utfyllnad(73236).gm)

Petersson, Emma, 22 juli 2009: *Svordomar gör att du klarar smärta bättre*. Metro.

<http://www.metro.se/2009/07/13/69663/svordomar-gor-att-du-klarar-smarta-ba/>